

Särskilt om jäv inom KB:s FoU-verksamhet

Frågor om jäv kan aktualiseras i samtliga ärendetyper som förekommer inom KB:s FoU-verksamhet. FoU-verksamheten följer KB:s övergripande hantering av jäv. De följande riktlinjerna syftar till att konkretisera KB:s jävshantering avseende KB:s FoU-verksamhet och ska utgöra ett stöd i ärendehandläggningen inom denna verksamhet.

Riksrevisionen har pekat på att det bör finnas en dokumenterad process för hantering av jäv i FoU-verksamhet som kompletterar en myndighets övergripande jävspolicy.¹ Detta för att hantera potentiella jävssituationer kopplade till forskarprofessionen avseende såväl externa som interna personer som bedömer forskningsprojekts kvalitet och relevans för en myndighet, samt handläggare inom FoU-verksamheten. Jävsprövningen behöver också vara dokumenterad.

Handläggningen av ärenden på KB som rör externa forskarförfrågningar till myndigheten om medverkan i forskningsprojekt innefattar en rad steg kopplade till en enskild medarbetares forskarprofession som potentiellt kan påverka ett ärendes utgång. Det gäller särskilt i ett litet land som Sverige där det inom vissa forskningsområden endast finns en handfull forskare inom ett ämnesområde.

Jävssituationer kan också uppkomma då KB:s medarbetare utifrån sin forskarprofession och ämneskompetens genomför externa uppdrag och utvärderingar, deltar som ledamöter i externa organ, utför strategiarbete, svarar på remisser och efterfrågas som externa sakkunniga.

Potentiella jävssituationer inom Kungliga bibliotekets FoU-verksamhet

När det gäller KB:s FoU-verksamhet är det framför allt vid beredningen av externa forskningsförfrågningar om medverkan i forskningsprojekt där jävssituationer kan uppstå. Exempel på övergripande jävssituationer är tidigare student/doktorand-handledarrelation eller forskningsmässiga motsättningar/konkurrens mellan handläggare och den externa forskare som skickat in en förfrågan. Det kan också föreligga en jävssituation i form av risk för brister i opartiskhet och oberoende om en person tidigare har arbetat med eller forskat kring en fråga inom annan myndighet. Samhällsrelevans är dessutom ett viktigt kriterium för en myndighets FoU-verksamhet. Därför kan det finnas en

---

¹ Statliga myndigheters FoU-verksamhet - styrning och processer för kvalitet, relevans och hushållning (RiR 2021_05), s. 40.

särskild problematik om en myndighet har behov av vetenskaplig expertis som samtidigt är knuten till exempelvis näringslivet.

I vissa fall initierar och bjuder KB in externa forskare till medverkan i FoU-projekt i forskningsutlysningar. Dessa fall är i första hand inriktad på frågor där det för KB:s del finns ett direkt behov av externa medel för att nödvändig utveckling ska kunna genomföras. Även här finns det skäl att särskilt uppmärksamma eventuella jävsförhållanden vid handläggningen av tänkbara externa medverkande i dessa FoU-projekt.

Arbetet är utformat för att inom FoU-verksamheten förebygga inte bara jävssituationer i strikt mening utan även för att undvika oklara situationer. Detta sker genom att generella typsituationer där risken för jäv i FoU-verksamheten anses särskilt påtaglig, och/eller kan uppfattas som särskilt riskabla ur förtroendesynpunkt, identifieras. Viktigt i sammanhanget är att uppmärksamma om det i enskilda fall kan finnas särskilda skäl att befara intressejäv.

Vissa situationer kan uppfattas som svårbedömda. Det gäller särskilt fall av så kallad delikatessjäv. Det är av vikt att alla potentiella jävssituationer hanteras och bedöms utifrån förhållandena i det enskilda fallet samt att både arten, omfattningen och varaktigheten beträffande de förhållanden som kan antas utgöra jäv tas i beaktande.

Möjliga jävssituationer som kan aktualiseras och som tidigt i handläggningen av FoU-ärenden behöver uppmärksammas är:

- när förfrågning kan komma att bedömas av disputerad handläggare som har någon koppling till extern forskare,
- om disputerad handläggare i ett visst ärende samtidigt i ett annat sammanhang står i ett möjligt beroendeförhållande till extern forskare, till exempel om denne har uppdrag som utvärderare av den externa forskarens kompetens, medelsansökan, institution eller ämne,
- om disputerad handläggare har ett pågående eller nyligen avslutat nära samarbete med extern forskare, till exempel i form av lektor/studentförhållande eller gemensamt bedriven forskning. Ett doktorand-/handledarförhållande bedöms som en jävssituation oavsett hur lång tid tillbaka samarbetet ägt rum,
- om disputerad handläggare som bereder och bedömer en forskningsförfrågan, har någon koppling till samma institution eller motsvarande självständig ekonomisk enhet som den externa forskaren,
- om disputerad handläggare samtidigt är involverad i en KB-ansökan i samma utlysning extern forskare vill söka medel från och som medför att opartiskheten i bedömningen av förfrågan skulle kunna ifrågasättas,

- vid ekonomiska eller andra beroendeförhållanden. Som exempel på det senare kan nämnas situationer i vilka en extern forskare har uppdrag som bedömare av den disputerade handläggarens kompetens eller meriter, inför docent-/professorsbefordran,
- vid gemensamt författarskap med extern forskare av monografi, antologi och artiklar. En gemensam artikel eller ett gemensamt kapitel i redigerad bok kan vara tillräckligt för att utgöra samproduktion. Avgörande är om det i professionell mening varit fråga om ett nära samarbete, vilket behöver bedömas från fall till fall,
- när den disputerade handläggaren av ett ärende är affilierad med samma institution (särskilt små och medelstora) eller motsvarande självständig ekonomisk enhet som extern forskare,
- vid beslut om att utse ledamöter eller delegater för arbete med forskningsinfrastrukturfrågor, exempelvis till KB:s forskningsråd,
- vid beslut om att utse representanter till externa styr-/referensgrupper och kommittéer, samt andra beslutande eller rådgivande organ. Detta gäller även vid beslut om att en tidigare utsedd representants uppdrag ska förlängas

Kungliga bibliotekets rutin för att hantera jävssituationer inom FoU-verksamheten

Samtliga som deltar i beredningsprocessen är anmodade att anmäla jäv för de förfrågningar där denne bedömer att risk för jäv föreligger. Ingen handläggare vid KB ska utses till att bedöma förfrågningar där jäv eller en jävsliknande situation skulle kunna förekomma.

Vid handläggning av FoU-ärenden är det inte alltid möjligt att förhindra att jävssituationer uppstår. Det gäller bland annat när disputerad handläggares ämneskompetens är nödvändig för bedömning av ett ärende, eller när en extern råds-, kommitté eller stygruppsledamot skickar in en förfrågan. I liknande fall ska särskild bedömning utföras och dokumenteras innan handläggningen inleds.

Följande rutiner och riktlinjer finns för att hantera sådana jävssituationer som skulle kunna uppstå vid externa förfrågningar:

- en disputerad handläggare ska omedelbart anmäla jäv om handläggaren anser att vederbörande är jävig i förhållande till extern part. Jäv ska anmälas till ansvarig för beredningen. De förfrågningar som handläggaren anmält jäv i förhållande till ska inte fördelas till vederbörande handläggare,
- om disputerad handläggare under beredningen råkat in i en situation där denne hamnat i jäv i förhållande till extern forskare ska detta, omedelbart efter att jävssituationen uppstått, anmälas till ansvarig för beredningen,
- för det fall disputerad handläggare är osäker på om en föreliggande omständighet kan ligga till grund för att denne kan anses jävig eller att dennes

opartiskhet skulle kunna komma att ifrågasättas, ska vederbörande omedelbart anmäla omständigheten till ansvarig för beredningsprocessen,

- när beslut på en förfrågan behandlas deltar inte den som är jävig. Alla jävsfrågor och hur de har hanterats och bedömts ska antecknas i ärendet. Även fall där jävsfrågan prövats men inte ansetts föreligga ska noteras.

Följande rutiner finns för att hantera eventuella jävssituationer vid KB-initierade FoU-projekt med extern forskare:

- förutom det som gäller vid externt inkommen förfrågan ska extern forskare inte ha en personlig relation till den disputerade handläggaren vid KB som kommit med förslaget till FoU-projektet. Vederbörande handläggare, andra funktionsansvariga eller beslutande chef ska inte heller ha ett sådant intresse i ärendet så att deras opartiskhet kan ifrågasättas.